

גולן, ישראל, 1975-1915 צלם, אישה ברקע הכנרת, 1949-1951.
ארכיון קיבוץ כנרת, סימול: 34127



ידיעון המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר קיץ תשפ"ד

דבר ראש המרכז פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן



שלום חברות וחברים,

סיכום שנה במילים ספורות הוא מלאכה שאינה פשוטה כלל ועיקר. המשימה מורכבת על אחת כמה וכמה כשמדובר בשנה כה קשה כמו זו שחווינו כולנו; שנה שטלטלה את עולמנו ואתגרה גם את פעילות המרכז.

כשקיבלתי עליו בסתיו שעבר את תפקיד ראש המרכז לחקר האישה ביהדות ע"ש פניה גוטספלד הלר, חששי העיקרי נבע מהכניסה לנעליה הגדולות של קודמתי בתפקיד, פרופ' יעל שמש, שמיצבה את המרכז כמוקד לפעילות ענפה. אולם תוך זמן קצר טפחה המציאות על פנינו, כשבשלב הראשון היה זה ההלם המשתק שהאפיל על הכל. את התחושה שאחזה בנו היטיבה לבטא **דפנה שן** בסמוך לאירועי השבעה באוקטובר:

"השפה העברית מרכינה ראשה במבוכה ובצער

על שאין בה מילים

ואין במילים

כדי להביע

את"

באין אפילו מילים הולמות שיסייעו לתאר ולהכיל את האירועים, כיצד נתווה עשייה משמעותית?

עם החזרה לשגרה, כמו רבים ורבות בחברה הישראלית בכלל ובאקדמיה בפרט, חישבנו מחדש את המסלול השנתי שתוכנן למרכז זה מכבר. צרכים חדשים פקדו גם את קהילת החוקרות והחוקרים: לשתף ולהיתמך, לייצר כלים להתמודדות ולספק נקודות אור ותקווה לעתיד; כל אלה נתפסו חיוניים להמשך הפעילות המדעית. מתוך מחשבה שעשייה מחקרית במסגרת המרכז לחקר האישה תיתן מענה ולו חלקי לצרכים הללו, החלטנו להתבונן, לבחון ולהעמיק בפועלן ויצירתן של נשים בעבר ובהווה, הקשורים ישירות או בעקיפין לאתגרי חיינו. סברנו שלצד הוספת פרקים מרתקים לחקר האישה בחברה היהודית, ניתן יהיה למצוא בהם נקודות מבט שונות שיתרמו להבנת מציאות חיינו, ואולי אף לשאוב מהם עידוד. הללו השתלבו בתוכנית השנתית של המרכז

עלה בידנו גם בשנה המורכבת הזו להפיק שתי סדרות של הרצאות שנערכו לאורך השנה ונועדו לציבור החוקרות והחוקרים ולקהל הרחב כאחד. האחת עסקה באישה היהודייה בתקופת השואה והשנייה בגבורת נשים בעתות משבר. בסדרות אלה הוצגו עשרות הרצאות מחקריות שהביאו לקדמת הבמה נשים רבות ותארו את פועלן ממגוון נקודות מבט: ספרות, אמנות, היסטוריה, תנ"ך ועוד. לצידן התקיימו גם כנסים והרצאות חד-פעמיות שעסקו בסוגיות הקשורות לאישה ביהדות ושחלקן מעסיקות את סדר היום הציבורי בישראל. גולת הכותרת של הפעילות המחקרית השנתית הייתה כינוס קבוצת מחקר לעיסוק מעמיק בנושא: קהילת הנשים הכותבות בתקופת היישוב. כל אלה היוו לא רק הסחת דעת ברוכה מהמציאות הכואבת, כי אם ביטאו התפתחות מחקרית וצמיחה, דווקא לנוכח המציאות הקשה.

תמיכה בתלמידות ותלמידי מחקר העוסקים בחקר האישה ביהדות מנקודות מבט מגוונות, היא נר לרגלינו תמיד, במיוחד בשנה הנוכחית שהקשתה גם עליהם/ן. תמיכת המרכז היוותה עבורם/ן לא רק סיוע כלכלי כי אם זריקת עידוד להמשך המחקר מתוך הכרה בחשיבותו. עלה בידינו לתמוך גם השנה בספרים חדשים שעתידים לראות אור ויתרמו להעשרת הידע על האישה ביהדות. הפעילות הענפה של המרכז מפורטת בעלון שלפניכם/ן. השנה החולפת התאפיינה אפוא בהכלה בו זמנית של **האִשֶׁר**

וְהַדָּוָי, כלשונה של רחל המשוררת בשירה הנודע פגישה, חצי פגישה (1925), ובניסיון להוסיף וליצור ידע בתחום ולהפיצו ברבים גם במציאות המורכבת.

כל זה לא היה מתאפשר ללא שיתוף הפעולה המפרה של חברות הועד המנהל הכולל את פרופ' זהר לבנת, ד"ר מור פריסאדו, פרופ' רויטל רפאל-ויונטה ופרופ' יעל שמש. אני אסירת תודה להן על הליווי הצמוד, העצות הטובות, הרעיונות החשובים, ההשתתפות בפעילות לגווניה והנכונות לתת מענה לצרכי המרכז באשר הם. תודה מיוחדת שלוחה לד"ר איציק פס, הרכז האקדמי של המרכז, על מסירותו, יוזמותיו וניהולו את הפעילות המגוונת.

בספטמבר 1944, התפרסם במדור לילדים של "על המשמר" שירה של **לאה גולדברג** "חלפה שנה", המסתיים בשורות הללו:

....

חלפו ימים בשיירה,

חלפה שנה, שנה עברה,

[...]

קרובים ימות הסתיו,

ומה יבוא עכשיו!

השיר שיועד לילדים נכתב בסיומה של אחת השנים האיזומות ביותר שידע העם היהודי. "ומה יבוא עכשיו" תהתה גולדברג בסופו, ובאפשרותנו להשיב לה ממרחק הזמן כי הרבה טוב יפקוד את היהדות והחברה היהודית. התהייה "ומה יבוא עכשיו" מעסיקה אותנו רבות בתקופה האחרונה. אין לדעת מה צופן העתיד. אולם כמי שעוסקות בחקר האישה ביהדות ובחברה היהודית, ביכולתנו להתבונן על מציאות חיינו במבט רחב יותר, ולזהות בה גם את הטוב. נחשפנו ליצירות נפלאות שכתבו נשים דווקא במציאות של אופל ורוע; פגשנו נשים מדהימות שפעלו בגבורה וביצירתיות בתחומים מגוונים, בעבר ובהווה כאחד. הללו מהוות נקודות של אור שאפשר להיאחז בהן.

כמדומני, שעידוד ניכר ניתן לשאוב מסיפורה האישי של פניה גוטספלד-הלר, מייסדת המרכז, ששהתה בתהומות ובמחשך, שרדה, הרבתה לעשות טוב וחסד והעתירה אור על החברה בכלל ועולם המחקר בפרט. אנו, במרכז לחקר האישה ביהדות על שמה של פניה גוטספלד הלר, נשאף להוסיף וללכת בדרך שהתוותה עבורנו. נתחקה ונעמיק בחקר האישה ביהדות, בתרומתה הייחודית לחברה, במיוחד בתקופות מאתגרות. אנו מאמינות שהידע שאנו מייצרות ושאותו אנו מעבירות הלאה, בנוסף לחשיבותו המחקרית, יכול לסייע בהתמודדות עם אתגרי התקופה.

התוכנית לשנה הבאה הקורמת עור וגידים בימים אלה, טומנת בחובה המשכיות לצד חידושים מחקריים, ואנו נפרסם אותה בבוא העת. אני מזמינה אתכם/ן, חוקרות וחוקרים, להצטרף אלינו במסע הזה, לשתף פעולה עם העשייה המחקרית שלנו, על מנת לקדם את חקר האישה ביהדות, ובאמצעותו לתרום לחברה אני מסיימת את דבריי בתפילה ובתקווה לשיבת החטופות והחטופים לביתם במהרה, להחלמת הפצועות והפצועים, לשלום החיילות והחיילים, ובאמונה שעוד יבואו ימים בְּסִלְיָהָ וּבְנֶחֱסָדָהּ.

שלכם/ן,

לילך

תמיכה בספרים

במסגרת תחרות ספרים שעורך המרכז מדי שנה לכתבי-יד מקוריים העוסקים בחקר האישה ביהדות, זכו השנה ארבעה ספרים במענק המקדם את הוצאתם לאור:

השני הוא ספרה של ד"ר תניה רגב, **צניעות נשית: הלכה, הגות ועיצוב הזהות** שעתיד לצאת לאור בהוצאת כרמל.

החל מסוף שנות השבעים חווה הציונות הדתית התפרצות שיחית בכל הקשור לאתוס הצניעות; התפרצות המעמידה נושאים הקשורים לנראות ומיניות נשית במרכז תשומת הלב הפומבית והמדוברת על אף ההצהרה כי ראוי להם להיות נידונים בחדרי חדרים. כך נפרטות הלכות הצניעות למספר רב של מיני פרקטיקות המסתייעות במסכת רעיונית המבקשת להצדיק אותן. מרכזיות זו של העיסוק בגופניות נשית הופכת את שיח הצניעות לשחקן מפתח בעיצוב זהותן של נשים בחברה הציונית דתית. לאור כל זאת, מטרתו של מחקר זה להתחקות אחר כינון הזהות הנשית באמצעות ניתוח הכתיבה אודות אתוס הצניעות, תוך הצבעה על החיבור בין אידיאולוגיה ובין נראות נשית הקיימת בשורה ארוכה של חיבורים בעלי אופי תורני.

ספרו של ד"ר גיא ארליך, **כרטיסים לסמי דייוויס**, שעתיד לצאת לאור בהוצאת הקיבוץ המאוחד זכה אף הוא למענק. הספר מכנס לראשונה את סיפוריה המוקדמים, משנות הארבעים, של הסופרת יהודית הנדל לצד נובלה גנוזה שלה, **כרטיסים לסמי דייוויס**, ומציע דיון מחקרי ראשון מסוגו בקורפוס המוקדם של יצירתה. הנדל (1921-2014), מהסופרות החשובות והבולטות בספרות העברית, פרסמה במהלך חייה עשרה ספרים וזכתה בפרסים רבים, בהם פרס ישראל לספרות. פרסומם של הסיפורים המוקדמים משנות הארבעים לצד הנובלה הגנוזה מגיש לקהל הקוראים הישראלי חטיבה משמעותית וחשובה ביצירת הנדל שנותרה עד כה לא ידועה. הסיפורים המוקדמים משנות הארבעים מתגלים במבט לאחור כנושאים בתוכם את סימני הפואטיקה המאוחרת של הנדל ועוסקים באופן חשוף ורדיקלי לתקופה, בניצולי שואה, באבל ובשכול ובמקומם של ה"אחר" וה"אחרת" בתוך החברה הישראלית המתהווה.

בפרס הראשון זכה ספרה של ד"ר יונת רוטמן, **סטודיו משלהן – הנשים שייסדו את המחול האמנותי בארץ-ישראל**, שעתיד לצאת לאור בהוצאת אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

הספר משרטט את סיפורן של נשים, אשר עיצבו את המחול האומנותי בא"י בשנים 1920-1951. בשלושים השנים שבהן פעלו, הן ייסדו בתי ספר ולהקות ויצרו יצירה מקורית לצד מפעלי תרבות שהוקמו בארץ באותה התקופה, בהם האופרה והתיאטרון. על אף שהתמודדו עם קשיי הקליטה, ולמרות שפעלו לבדן, בלא תמיכת הממסד, השכילו הנשים לנהל באמצעות המחול דיאלוג אומנותי מרתק עם התרבות העברית המתפתחת ועם היצירה האומנותית בשדות התיאטרון והאופרה שפעלו באותה עת. בספר נפרסת מעין "מפת דרכים" שבאמצעותה ניתן הן לסרטט את מסלול "ההגירה" של שיטות המחול שהנשים הביאו עמן לארץ ופיתחו בה, הן לעקוב אחר מתווה התמסדות המחול האומנותי. הספר דן בשיטות הוראת המחול שפיתחו בתקופה שבה התגבשה הזהות העברית בארץ ובאופן שבו קשרו קשרים עם מוסדות תרבות בתחומי המוזיקה והתיאטרון. לאורך הספר מוצג מאבקן של הנשים שפעלו במרחב הציבורי התרבותי שנוהל על ידי גברים וסללו את דרכן הייחודית.

בפרס השני זכו שני ספרים:

הראשון הוא ספרה של פרופ' מרגלית שילה, **המחוקקות הראשונות ומעמד האשה בראשית המדינה 1949-1951**, שעתיד לצאת לאור בהוצאת מאגנס.

הספר בוחן את הפרופיל הקולקטיבי של הח"כיות הראשונות ואת מכלול עשייתן בכנסת ישראל זאת בהתבסס על הפרוטוקולים של הכנסת וועדותיה ועל ספרות מחקרית מגוונת הכוללת מחקרים הבוחנים חברות פרלמנטים ברחבי העולם. המחקר מצביע על הנושאים שבהן הן ויתר הח"כים התמקדו בדיונים במליאה ובוועדות ומסביר מה הייתה תרומתן הייחודית לחקיקה בראשית המדינה. מכל אלה עולה ומשתקפת התמונה כיצד נתפסה האשה בתקופה המדוברת על ידי הח"כיות והח"כים מהמגזרים השונים.

המרכז העניק מלגות מחקר לסטודנטיות וסטודנטים לתארים מתקדמים הכותבים עבודות מחקר העוסקות בחקר האישה ביהדות:

רבידה לבין פרשות אחרות במקרא ולמקרים נוספים בהם מסופר על חוק ירושת בנות במקרא.

ברצוני להראות כי בכל ההשוואות שאערוך ניכר יחס המתעדף את בנות צלפחד על פני כל הדמויות המשוות. כחוט השני, ילך ויתברר עד כמה חריג באהדתו העקבית יחס המספר המקראי המשקף את יחס האל לבנות צלפחד. דמותן הקיבוצית מבליחה שוב ושוב באור חיובי עז, אשר צובע את כל הפרשה על החוק המוטמע בה. לטענתי בכך מוענק יתר כוח והשפעה לחוקת המשפט בעניינן, ויש בכך תרומה להכשרת הקרקע לראיית הבת בחברה הישראלית המקראית כזכאית לרשת נחלת אבות גם כאשר יש לה אחים.

לאן שין (ננסי) פאן, תואר שני במחלקה לתנ"ך, על המחקר: זהות האישה לאור דימויים נשיים של האל בתנ"ך, בהנחיית פרופ' יעל שמש.



אחת הקושיות התיאולוגיות הניצבות בפני נשים הקוראות בתנ"ך היא שאלת זהות האישה שנבראה בצלם אלוהים. האל המקראי מתואר על פי רוב כדמות זכרית, ותיאור זה קיבל חיזוק בפרשנויות הפטריארכליות לטקסט המקראי. לכן עולה השאלה, איך יכולה אישה למצוא את זהותה בכלל וזהותה המינית בפרט באל זכרי? מטרת המחקר היא לפתח הסבר תיאולוגי על נושא זהותה של האישה, על בסיס דימויים נשיים של האל בתנ"ך. שלוש שאלות עומדות במוקד המחקר:

1. האם, לפי תפיסת המקרא, נבראה האישה בדמות האל?
2. האם קיימים דימויים נשיים של האל בתנ"ך? אם כן, מהם ומהי משמעותם?
3. כיצד יכולים דימויים נשיים של האל לסייע בהבנת זהותה של האישה?

כדי לענות על שאלות אלו, המחקר יבדוק, בתחילה, את סיפורי הבריאה בבראשית כדי לבחון האם עולה מהם שהאישה נבראה בדמות האל. כמו כן יתבסס המחקר על מחקרים משניים לשם איסוף וניתוח המטאפורות הנשיות לאל בתנ"ך. לאחר מכן, אבחן את איברי האישה שנקשרו לאל – ניתוח רטורי על שורש רח"ם והכינוי אל-שדי. לבסוף, אציג את תוצאות המחקר ואספק הסבר תיאולוגי לשאלת זהותה של האישה. המחקר מבקש להוכיח שהאישה לא רק נבראה בדמות האל, אלא שהיא חלק מדמות האל ויש לה ייחודיות משלה, המשקפת תכונות של האל השונות מתכונותיו של האיש. התכונות הייחודיות הללו, בשילוב עם הרעיון הנפוץ של היותה בדמות האל, עיצבו את זהותן של הנשים.



אור רפפורט, תואר שני במחלקה לתנ"ך, על המחקר: ניתוח ספרותי של המהפך החברתי והמשפטי של סיפור בנות צלפחד במקרא (במדבר כז ו-ו), בהנחיית פרופ' יעל שמש.

במחקר זה אנסה להצביע על הזיקה בין תרומת הניתוח הספרותי להצלחת חוללות המהפך המשפטי-חברתי של

חוק בנות צלפחד. פרשת חמש בנות צלפחד – מחלה, נעה, חגלה, מלכה ותרצה – נסובה אודות תביעתן לקבלת זכות לרשת את אחוזת אביהן המנוח אשר מת בלי להשאיר אחריו בנים זכרים (במ' כז ו-ו). פרשה זו היא היחידה בתורה אשר דנה בסוגיית בנות יורשות בישראל והיא מהווה מקור שלם יחיד בכל התייעוד המקראי והחוק-מקראי המצוי. הפרשה התרחשה בערבות מואב, בשנת הארבעים ליציאת בני ישראל ממצרים, ערב כניסתם לארץ כנען, לאחר המפקד השני (במ' כו) שמטרתו הייתה להסדיר את חלוקת הארץ לשבטים לאחר הכיבוש. מאחר שבתקופה זו מבנה בית האב היה אגנאטי-פטריארכלי מטבעו, חלוקת הארץ לנחלות לשבטים הייתה לבנים בלבד. בנות צלפחד היו מודעות לבעיית היעדר זכותן לרשת ועל כן קרבו לפתח אוהל-מועד, לפני משה, אלעזר הכהן, הנשיאים וכל העדה, וטענו פה אחד לירושת נחלת אביהן. משה הביא את משפטן לפני ה', וה' הצדיק את תביעתן לא רק כפתרון לעניינן אלא כחוק לדורות המחייב את כלל העם ("חֻקַּת מִשְׁפָּט" – במ' כז 8-10).

נושא זכות הירושה נבחלת האבות בכלל, וזכותן של נשים בירושה בפרט, שיקף את אחת מהבעיות המרכזיות ביותר בחברה הישראלית בתקופת המקרא וסיפורן של בנות צלפחד היווה תקדים משפטי וחברתי שתורם לשינוי בחוק הירושה. כעולה מדברי בנות צלפחד, הן הכירו בזכותם של הבנים להיות היורשים את הרכוש. לפיכך, לא יהיה זה מדויק לתייג את הבנות כפמיניסטיות, אלא שהן תקעו יתד ראשונה בקידום תהליך שהוביל לתפישת בנות כזכאיות לרשת נחלת אבות באופן שוויוני לבנים.

למרות העיסוק הנרחב יחסית בפרשת בנות צלפחד מנקודות מבט שונות, עדיין לא נחקרה השאלה כיצד עיצוב דמותן של בנות צלפחד באופן כה חיובי בפריזמה ספרותית השפיע על קבלת חוק ירושת בנות ואולי גם על האפשרות שבת תירש נחלת אביה גם במקרה שיש לה אחים. דומה כי מארג פרשת בנות צלפחד רווי באנלוגיות וכן בזיקות ובהדהודים אינטרטקסטואליים אשר נראים כמתכתבים עם טקסטים שונים בתנ"ך. להבנה מעמיקה יותר של חוק בנות צלפחד והשלכותיו האפשריות אשווה בין פרשת בנות צלפחד על

מחקר זה הוא בעל משמעות היסטורית להבנת סמכות הטבעה החשמונאית, סמליותה בתוך הממלכה, וההתמודדות החוקית פוליטית של המלכה. מסיבה אחרונה זו, המחקר חיוני לחקר נשות החברה הגבוהה בחברה היהודית ביהודה בתקופת בית שני.



קובי אשבל, תואר שלישי בתוכנית ללימודי מגדר, על המאמר שווה אליו או מעליו? רעיון עליית הנקביות בשני הדורות הראשונים של חב"ד", מעבודת הדוקטור בנושא: "שחורה אני ונאווה" – השפעת קריאתו המגדרית של ר' שניאור זלמן מלאדי על ר' דובער שניאורסון, בהנחיית פרופ' רונית עיר-שי

כיצד יתכן ששני רבנים שמרנים, שניתן להגדירם כ"חרדים", שהדירו נשים מחברות פעילה בהתכנסויות ההמוניות שלהם, התבטאו פעמים רבות באופן העשוי להיראות לנו כפמיניסטי ממש, עד כדי פמיניזם רדיקלי, כאשר דיברו על מהפך בהיררכיה המגדרית, כך שהנקבה תעלה אל דרגת הזכר, ואף מעליו ("אשת חיל עטרת בעלה")? שאלה זו טרדה את מנוחתם של חוקרים לא מעטים. מאמר זה מנסה להתחקות אחר שאלה זו בכתבי מייסד חסידות חב"ד, רש"ז מלאדי, ובנו ממשיך דרכו ר' דובער שניאורסון, תוך הדגשת המשמעות ששני הרבנים ביקשו ליצוק לרעיון עליית הנקבה, בדגש על הרלוונטיות לעבודת ה' של החסיד. ובעיקר המאמר מבקש להבין את האופן בו רעיון העלייה של הנקבה מעל הזכר אצל רש"ז השפיע על תפיסתו של בנו, ר' דובער שניאורסון. כל זאת, תוך שימוש בפרספקטיבות פמיניסטיות.

המאמר מציע פרשנות למשמעות של עליית הנקבה, דרך הרעיון של עליונות הפרקטיקה הדתית ה"מגופנת" והחומרית, המובנית כנקבית – על פני אתיקה של אמונה מופשטת מגופניות, המסומלת כזכרית. יתר על כן, שני הרבנים הציגו אף את ה"זכר" כנקבי דרך שתי תמות מרכזיות. הראשונה היא תלותו של הזכר (ילד/ גבר) באמו. השנייה, היא חשיפת המצב האלוהי של "שעשועי המלך בעצמותו" כתלות של האלוהי הגבוה ביותר בחומר/ פרקטיקה המובנים כאמור כנקביים. המאמר מנסה להתחקות אחר דעת הרבנים על הפתרון הראוי לנחיתותה של הנקבה והאישה: האם הפתרון הוא בשוויון מגדרי, או שמא בעליית הנקבי אל מעל הזכר, כך שהנקבה תתפקד למעשה כ"זכר", והזכר כ"נקבה".



חיים שחם, תואר שני במחלקה ללימודי א"י וארכיאולוגיה, על המחקר: היכן מסתתרות הטבעות של שלומציון המלכה? האם הוטבעו מטבעות בתקופת שלטונה של שלומציון, ואם כן, על ידי מי?, בהנחיית ד"ר אבנר אקר.

בניגוד לפרקטיקה הכללית שהייתה נהוגה בעולם הקלאסי, שלומציון אלכסנדרה, אלמנתו של ינאי המלך, הפכה למלכה ריבונית עם מות בעלה בשנת 76 לפני הספירה, למרות שהיו לה שני בנים בוגרים, הורקנוס השני ואריסטובולוס השני (שמותיהם העבריים אינם ידועים), שיכלו לרשת את כס המלכות. וכך, נהייתה שלומציון למלכה היהודית הלגיטימית היחידה בהיסטוריה, ושלתה עשור שלם עד שנת 67 לפני הספירה. עם זאת, נראה שכל המקורות ההיסטוריים שבהם שלומציון מוזכרת (יוסיפוס, מגילות קומראן, ספרות רבנית וכו') עובדו מחדש כדי לצמצם את משמעותה וסמכותה. מסיבה זו, זיהוי הטבעות שהוטבעו בממלכתה הינו משמעותי להבנת מקורות הלגיטימציה לשלטונה.

מהמעט שניתן ללמוד על העשור תחת שלטונה, עולה שהממלכה שגשגה. למרות זאת, עד כה לא אותרו במחקר מטבעות שניתן לשייך לימיה, בעוד שבעלה טבע יותר מטבעות מכל שליט חשמונאי אחר. עיקר מטבעות ינאי הן מטבעות מסוג "קרני שפע" ומקובל להניח כיום במחקר שלאחר מותו פסקה טביעתם. בעזרת חקר רושמות מטבעות החשמונאים, אציע במחקר הזה שייתכן מאוד שהוטבעו מטבעות כאלה גם בזמן כהונתה של המלכה שלומציון.

במחקרי גיליתי כי ישנן אינדיקציות לכך ששלומציון אכן טבעה מטבעות, אך לא בשמה, כי אם בשם בנה, הורקנוס השני שהפך לכהן גדול עם מות אביו ינאי. נראה כי בחרה שלומציון להפסיק הטבעת מטבעות בשם "המלך", שהוחל בשנות השלטון המאוחרות של ינאי, ולחזור להטביע מטבעות בשם "הכהן הגדול" כפי שהיה קיים ברוב שנות החשמונאים. ראייה לכך ניתן למצוא במספר לא קטן של מטבעות שהתגלו, שבמקור הוטבעו בשם "המלך יהונתן" אך מעל ההטבעה המקורית הוטבעו מחדש (OVERSTRIKE) בשם "ינתן הכהן הגדול". ישנה גם סדרת גדולה של מטבעות שהוטבעו בשם "ינתן הכהן הגדול" בכתובת ייחודית מבחינה טיפולוגית. המחקר הנוכחי מצביע על כך שסדרה זו באה לאחר הטבעות מטבעות ה-OVERSTRIKE. כלומר, ניתן להסיק כי לאחר מות בעלה, "יהונתן המלך", בחרה שלומציון לפעול בשני אופנים: ראשית, היא סימנה מחדש את המטבעות שנותרו במחזור שעדיין זיהו את "יהונתן" (בעלה המנוח) כמלך, ולאחר מכן, היא הטביעה מטבעות שזיהו את בנה "ינתן" ככהן הגדול. מחד, כך כנראה, הבהירה שלומציון לתושבי המדינה החשמונאית שבנה אינו "מלך" אלא "הכהן הגדול", ומאידך ייתכן שנאלצה לוותר על שליטתה הרשמית במטבעה המלכותית. בדרך זו, שלומציון המלכה מצליחה גם לשמר על מעמדה כמלכה וגם להטביע מטבעות הנחוצות לכלכלת ממלכתה. בחירה זו מעידה על האתגרים החוקתיים/מגדריים שעמדו בפני המלכה היהודית.



עדי וקנין-אבירם, תואר שלישי במחלקה לספרות עם-ישראל, על המחקר: ייצוגים של היריון ולידה בשירי משוררות ישראליות בשנים 1980 עד 2022, בהנחיית פרופ' ורד טוהר.

נושא המחקר הוא תיאור תהליך היווצרותה של שפה נשית לתיאור חווית הלידה בשירי משוררות ישראליות בין השנים 1980 - 2022. הנושא יידון באמצעות בחינת קורפוס בן 177 שירים של משוררות ישראליות, המייצגים את חווית ההיריון והלידה. מטרת המחקר היא לבחון באיזה אופן באה לידי ביטוי חווית הלידה הנשית בשירי משוררות ישראליות לאורך חמישה עשורים. מטרה נוספת של המחקר היא לפתח ולבסס מערך מושגים תיאורטי המותאם לניתוח, תיאור ופרשנות של יצירה נשית אודות חווית הלידה.

כדי לאפיין את השפה הנשית אשר נוצרה בשירים אשתמש במונחים אותם בכוונתי לטבוע לצורך מחקר זה – מושג העל "הטלאה שפתית", המתייחס לצורות שונות של הטלאה באמצעות השפה, והוא מהווה קטגוריית על לשלושה מושגים: "הטלאה טקסטואלית", "הטלאה קולית" ו"הטלאה תרבותית". מושגים אלו מבוססים על התיאוריה של ניצה קרן אודות שפה וכתביה נשית והם מוסברים ומגובים במחקר אודות כתיבה נשית, המשרטט אותה ככתיבה הבנויה טלאי על טלאי, מלאה סתירות וניגודים.

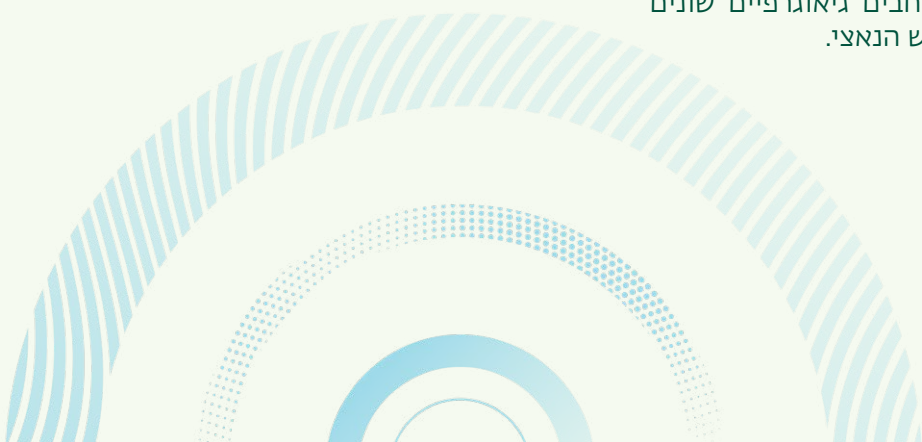
בשירים רבים בקורפוס הנחקר, באופן הנפרש על פני כל חמשת העשורים הנחקרים, קיימת הטלאה טקסטואלית נרחבת של טקסטים מהמקורות היהודיים, ובפרט התנ"ך, וכן הטלאה תרבותית של מושגים, ביטויים, מנהגים ומאפיינים נוספים של התרבות והדת היהודית. המחקר בוחן את האופן בו משוררות ישראליות מודרניות ממקמות את עצמן ביחס לטקסטים יהודיים, לדמויות מתוכם, למסורת ולדת היהודית. כמו כן, נחקר בו האופן בו משוררות ישראליות מודרניות יוצרות בזיקה לדת, לתרבות היהודית הפטריארכלית ולטקסטים היהודיים הקאנוניים, מתוך עמדת שוליים נשית. זיקה זו מתממשת תוך יצירת טרנספורמציות בחומרים התרבותיים, על מנת לייצר שפה נשית המשמשת לתיאור חווית הלידה כחוויה אישית וכן מאירה על משמעותה הייחודית של הלידה, הבריאה הנשית, בדת ובמסורת היהודית.

חגית בוכבינדר, תואר שלישי במחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו, על המחקר: שורדות שואה מתארות חוויות משהותן במחנה הריכוז שטוטהוף, כביטוי לתיעוד וזיכרון, בהנחיית פרופ' ג'ודי באומל-שוורץ.



המחקר מתמקד בחוויותיהן של נשים יהודיות ששרדו את מחנה הריכוז שטוטהוף, כפי שבאות לידי ביטוי בעדויותיהן, למטרת תיעוד וזיכרון. המחקר דן בסוגיות המלמדות על חוויותיהן של נשים שנכלאו בתנאי מאסר ושייך לקורפוס רחב יותר של מחקרים העוסקים בעדויות של נשים סמוך לשהותן במאסר. המחקר נערך בהקשר ההיסטורי של מלחמת העולם השנייה ושואת העם היהודי, כחלק המובנה בתוכה. מטרת המחקר היא לחדש ולהוסיף נדבך מגדרי משמעותי לנרטיב ההיסטורי במטרה להרחיב ולדייק אותו באמצעות ניתוח חוויותיהן של נשים יהודיות שנאסרו במחנה שטוטהוף, כמקרה בוחן פרטי. נשים יהודיות שנולדו, גדלו והתחנכו במרחבים גאוגרפיים שונים ביבשת אירופה, והחזיקו בתפיסות עולם שונות ובגוונים שונים של התרבות היהודית, הגיעו למחנה שטוטהוף משלושה מקומות עיקריים – הארצות הבלטיות, לודז' בפולין ומהונגריה. חלקן הגיעו מהגטו ואחרות הגיעו ממחנות שבהם הן שהו קודם להגעתן אל מחנה זה. ההיבטים ההיסטוריים שיוצגו במחקר יידונו בפרספקטיבה מגדרית של נשים יהודיות אלה שנאסרו במחנה זה.

מחקר זה הינו המשך לעבודה שכתבתי במסגרת התואר השני, בה בחנתי תמות מרכזיות שעולות מאוטוביוגרפיות שכתבו שורדות שואה, ששהו במרחבים גאוגרפיים שונים ופעלו באופנים מגוונים, בזמן הכיבוש הנאצי.





ד"ר עופר אשואל, בתר-דוקטורט במחלקה ללימודי ישראל ויהדות זמננו, על המחקר: **שטר הכתובה, התחייבות הגבר לאישה או התחייבות הדדית**, בהנחיית פרופ' אהרן גימאני.



אליסייה פונטלה, תואר שלישי במחלקה לתולדות ישראל ויהדות זמננו, על המחקר: **Jewish Women in Early Modern Mantua: A Socio-cultural, and Historical Analysis**, בהנחיית פרופ' דברה קפלן.

כתובה היא מסמך שבו מצויות התחייבויות שונות של החתן לכלתו בשעת הנישואין. ומשכך, כתובה היא שטר חד צדדי שבו החתן הוא זה שמתחייב. עם זאת בנוסח הכתובות של קהילות צפון תימן מצויה תוספת לנוסח הכתובה הרגילה, ובה בקשה מהאישה להדדיות וזו לשונה: "וכן את תהי נזהרת בכבודי כמנהג נשים יהודיות אשר מוקירות ומייקרות את הבעלים שלהן באמת". על תוספת זו כבר עמד פרופסור מרדכי עקיבא פרידמן. עם זאת, במחקר זה אני מבקש להוסיף מספר היבטים שלא נכתב עליהם:

א. עד כמה תוספת זו עתיקה ומהו הזמן הקדום ביותר שבו נמצאה תוספת זו?

ב. מהם המקורות מהתלמוד הירושלמי התומכים בתוספת זו?

ג. באילו מקומות שהיו תחת ההשפעה הארץ-ישראלית נהגו לכתוב תוספת זו ומתי חדלו להוסיפה?

ד. ניתוח היבטים לשוניים של תוספת זו.

ה. התחקות אחר הקהילות בתימן אשר נהגו לכתוב תוספת זו ואופן תפוצתה.

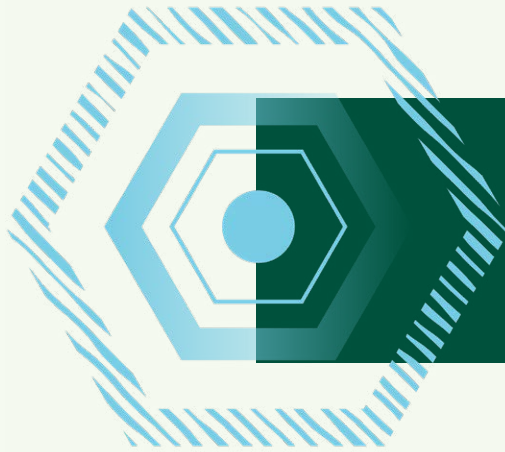
ו. השוואה בין הכתובות הקראיות ותפוצתם ובין הכתובות הרבניות.

המחקר מתבסס בעיקר על כתובות מהגניזה הקהירית מהקהילות השונות, ועל האוסף הגדול של פרופסור אהרן גימאני הכולל כ 2300 כתובות אשר נכתבו בתימן מהמאה ה-15 ועד ראשית המאה ה-21.

המחקר בוחן את תפקידן של נשים יהודיות במנטובה המוקדמת המודרנית בהקשר של משפחותיהן, חייהן הכלכליים והמסגרות הדתיות של זמנן. למרות שמנטובה הייתה מרכז חשוב ותוסס של החיים היהודיים במשך מאות שנים, ספרות המחקר אודות מנטובה היהודית הזניחה במידה רבה את אוכלוסיית הנשים שלה. למשל, ב-902 העמודים המעוצבים בקפידה של יצירתו המקיפה של שלמה סימונסון, הגדושים בביאורים מלומדים ובציטוטים ארכיוניים, מוקצית לנשים עמדה פריפריאלית, אם בכלל. כתוצאה מכך, נשים נעדרות במידה רבה מהשיח, והן מתמקדות בעיקר בנבחרות המובחנות בהישיגיהן הלימודיים. גם כאשר מתייחסים אליהן, הן מזוהות באופן תמציתי לפי תפקידים משפחתיים כמו אחיות, נשים או בנות.

הזנחתן של נשים בנרטיבים היסטוריים עומדת בניגוד מוחלט לשפע החומר הארכיוני שחשפתי בלמעלה מעשרים ארכיונים במנטובה וברחבי העולם. אלה כוללים אלפי דפים שמורים היטב, המתעדים את חוויותיהן של נשים ומציעים תובנות חדשות הן על היבטים פרטיים וציבוריים של החברה המנטואנית. פעולות נוטריוניות, שהתמקדו באינטראקציות עם אזרחים יהודים, יצרו תיעוד נרחב, כולל הסכמי נדוניה, צוואות ומעשים הקשורים לנשים, המספקים הצעות חשובות להקשרים בלתי נגישים אחרת.

המחקר כולל ארבעה פרקים שכל אחד מהם יעסוק בנושאים חברתיים-תרבותיים שונים. ראשית, אבדוק את החיים הפרטיים והזוגיים, ואחזק את התחום המשפחתי ואת תפקידיהן של נשים במשקי בית, לרבות מעורבותן בקבלת החלטות, בחינוך הבנות ודינמיקת כוח בתוך יחידות הבית. הפרק השני על החיים הכלכליים בוחן את נגישותן של נשים יהודיות למגזרי תעסוקה שונים ואת תרומתם לכלכלת המשפחה. שני הפרקים הללו מבוססים על צוואות, נדונים וחומר ארכיוני אחר. פרק שלישי מתמקד בחייהן הדתיים ובאדיקותן של נשים, כולל עיזבונות צדקה וגישה לידע. לבסוף, אבחן מקרים של גיור נשים כדי להבין את המרכיבים הספציפיים למגדר המעורבים.



אירועים וכנסים

1 תחילת שנת הלימודים עמדה בסימן השבר הנורא של ה-7.10 והמלחמה שפרצה בעקבותיו. כמו כל מדינת ישראל האירועים השפיעו עלינו הן ברמה האישית והן ברמה המערכתית. מתוך השבר הגדול וסיפורי הזוועה של אותו יום מר, החלו להישמע סיפורי גבורה ותעצומות רוח. מבין הגיבורים הרבים שקמו להציל את תושבי עוטף עזה ולהילחם באויב האכזר התבלטו נשים רבות שהפעילו את כולנו בעוז רוחן וגבורתן. מתוך רצון להשמיע את קולן, קיים המרכז ערב עיון מיוחד שעסק בגבורת נשים בעתות משבר לאורך ההיסטוריה. האירוע התקיים בכ' בכסלו תשפ"ד (3.12.23) סמוך לחג החנוכה המזוהה בין היתר עם גבורה נשית. האירוע היה מוצלח והקהל גמר עליו את ההלל.



המרכז לחקר
האישה ביהדות
ע"ש פניה נוסטפליד הלר



הפקולטה
למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן



בימים ההם בזמן הזה

גבורת נשים בעתות משבר

מוקדש לגיבורות ה-7 באוקטובר

יום ראשון | כ' בכסלו
3.12.23 | בשעה 19:00

לכניסה לזום לחצו <<

פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, ראש המרכז לחקר האישה ביהדות
דברי פתיחה

פרופ' יעל שמש
"בזכות נשים": גבורת נשות המקרא
בזמני משבר לאומיים

ד"ר נגה ליבי כהן
"הן בכל דור תקום גיבורה":
המקורות למדרש יהודית והכלה
החשמונאית

ד"ר יצחק פס
בידיים אזוקות וראש מורם: אסירות
המחתרות בתקופת המנדט

לפרטים נוספים: ד"ר יצחק פס | 0544-936484 | fanya.g.center@gmail.com

בעקבות התגובות החיוביות על ערב העיון החליט המרכז להמשיך ולעסוק בגבורת נשים בנושא מרכזי, ובמהלך השנה קיימנו שלושה מפגשים נוספים שעסקו בו.





המרכז לחקר האישה ביהדות
למדעי היהדות

הפקולטה
למדעי היהדות

גבורת נשים
בעיתות משבר

סדרת הרצאות מקוונות

המרכז לחקר האישה ביהדות מזמין להרצאה מקוונת
רות קליגר-עליאב, הגברת
הראשונה של המוסד לעליה ב'

מרצה: רותי מרשנסקי, אשת חינוך ומתעדת סיפורי חיים

יום שני | ח' באדר ב' | 18.3.24 | בשעה 19:00

לכניסה לזום לחצו <<

לפרטים נוספים: ד"ר יצחק פס | 0544-936484 | fanya.g.center@gmail.com

biu.ac.il משפיעים על המחר, היום.





המרכז לחקר האישה ביהדות
למדעי היהדות

הפקולטה
למדעי היהדות

גבורת נשים
בעיתות משבר

סדרת הרצאות מקוונות

המרכז לחקר האישה ביהדות מזמין להרצאה מקוונת
מיעל אשת חבר הקיני ועד רחל אדרי מאופקים -
תושייתה של אישה במלחמה

מרצה: גב' יעל דהן, דוקטורנטית, המחלקה לספרות עם ישראל

יום ראשון | כ"ז בטבת | 7.1.23 | בשעה 19:00

לכניסה לזום לחצו <<

לפרטים נוספים: ד"ר יצחק פס | 0544-936484 | fanya.g.center@gmail.com

biu.ac.il משפיעים על המחר, היום.





המרכז לחקר האישה ביהדות
למדעי היהדות

הפקולטה
למדעי היהדות

גבורת נשים
בעיתות משבר

סדרת הרצאות מקוונות

המרכז לחקר האישה ביהדות מזמין להרצאה מקוונת
להציל חיים בכל מחיר -
נשים מצילות במקרא

מרצה: ד"ר עדנה הילביץ, ד"ר לתנ"ך, אשת חינוך ומרצה

יום ראשון | ב' באדר א' | 11.2.24 | בשעה 19:00

לכניסה לזום לחצו <<

לפרטים נוספים: ד"ר יצחק פס | 0544-936484 | fanya.g.center@gmail.com

biu.ac.il משפיעים על המחר, היום.

גם השנה המשיך המרכז בפעילות משותפת עם המכון לחקר השואה באוניברסיטת בר-אילן, וערוץ מת"ג (ערוץ תוכן לגמלאים). זו בוטאה בסדרת הרצאות חודשיות לציבור החוקרים והקהל הרחב בנושא: "האישה היהודייה בתקופת השואה". במסגרת זו הוצגו הרצאות שעסקו בנושא ממגוון נקודות מבט.



המכון לחקר השואה
ע"ש ארנולד וליאונה פינקלר
הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן



המרכז לחקר
האישה ביהדות
ע"ש פניה גוטספלד הלר

הפקולטה
למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן



נשים יהודיות בתקופת השואה

סדרת הרצאות חודשית

⊙ **כ"ו בשבט | 5.2.24**
פרופ' יצחק כרם | נשים ספרדיות בשואה:
קורבנות, אמפתיה, עזרה וגבורה
ד"ר מיכל בן יעקב | עזרתם של יהודי מרוקו
לפליטים יהודים מאירופה: פעילותה של הלן
קאזס-בן-עטר

⊙ **כ"ד באדר א' | 4.3.24**
מר גדי כפיר | נשים בגטו לודז' – חיים? מוות!
ד"ר מלכה קינסט | שרה שטרן קטן, מנהיגת
בני-עקיבא בגטו לודז'

⊙ **כ"ב באדר ב' | 1.4.24**
ד"ר בתיה ברוטין | אנה פרנק כאייקון ייצוגי
של השואה באמנות

⊙ **כ"ח בניסן | 6.5.24**
מר אלישע פלס | "הרי את מקודשת לי...":
כלות וחופות במחנות העקורים אחרי
המלחמה
מר איתמר לויין | התרת עגונות לאחר השואה

⊙ **כ"ו באייר | 3.6.24**
ד"ר תרצה מרקוביץ | "ובכל זאת שמך לא
שכחנו...": שורדות שואה דתיות מעצבות זיכרון
ד"ר ליליאן שטיינר | בין תוכן לצורה – זיכרון
השואה וכתביבה נשית

ההרצאות יתקיימו
בימי שני בשעה 20:30
בערוץ מת"ג
www.meteg.co.il

⊙ **כ"ב בחשוון | 6.11.23**
פרופ' גדעון גרייף | נשות חיל יהודיות בימי השואה –
סיפורה של גבורה עילאית

⊙ **כ"א בכסלו | 4.12.23**
ד"ר צילה הרשקו | נשים יהודיות ברזיסטנס הצרפתי
ד"ר סילבי הרשקוביץ | בזכותה ניצלו: מלה ינקו
מנהלת המרכז היהודי להגנת האם והילד ברומניה

⊙ **כ' בטבת | 1.1.24**
ד"ר מירה יונגמן | נשים מצילות בתחומי הרייך
ובעולם החופשי
ד"ר איציק פס | האנזי ברנד – האישה שעמדה בין
אייכמן וקסטנר

לפרטים נוספים: ד"ר יצחק פס | 0544-936484 | fanya.g.center@gmail.com

לצד סדרות של הרצאות, קיים המרכז ימי עיון חד פעמיים:



המרכז לחקר האשה ביהדות
ע"ש מרת טוסטפלו הדר

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן

משנות מקום

ד"ר ימימה חובב-בנמלך
דרך אי הדמעות: חווית ההגירה של נשים יהודיות לארצות הברית במפנה המאה העשרים

זיוה מקונן-דגו
נשים יוצאות אתיופיה שם ופה

נשים מהגרות: אתגרים והתמודדות

יום ראשון | ט"ז באדר א'
בשעה 19:00 | 25.2.24

לכניסה לזום לחצו <<

לפרטים נוספים: ד"ר יצחק פס | 0544-936484 | fanya.g.center@gmail.com

ערב עיון בנושא משנות מקום נשים מהגרות: אתגרים והתמודדות, נערך בט"ז באדר א' תשפ"ד (25.2.24).



המרכז לחקר האשה ביהדות
ע"ש מרת טוסטפלו הדר

הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן

נשים בשוליים נשים במרכז

"אשה עבריה בל יאבד חלק"

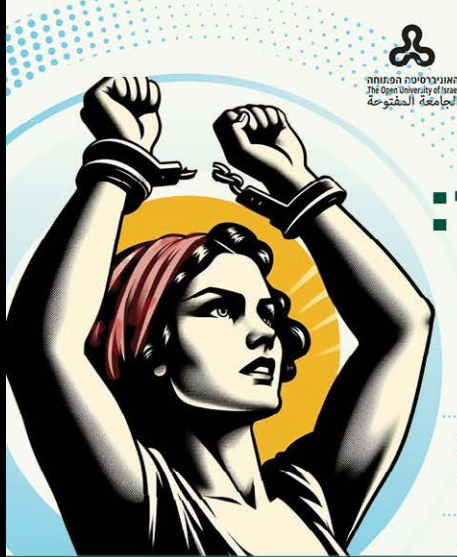
נשים בימין הציוני חילוני בין יישוב למדינה

יום שני | כ"ט באדר ב'
בשעה 18:00 | 8.4.24

לכניסה בזום לחצו <<

- דברי פתיחה | פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, ראש המרכז לחקר האשה ביהדות
- ברכות | פרופ' יחיאל ייץ
- פרופ' אסתר הרצוג: מפלגות נשים בישראל: הכחשת השפעתן וחשיבותן
- ד"ר נעמה טייטלבוים-קריא: בין מהפכניות לשמרניות - מודלים בשותפות נשים באצ"ל
- ד"ר אופירה גראוויס קובלסקי: הדרה כפולה: נשות הימין לפני ואחרי הקמת מדינת ישראל

ערב עיון לכבוד הוצאת ספרה של ד"ר אופירה גראוויס קובלסקי "אשה עבריה בל יאבד חלק" – נשים בימין הציוני חילוני בין יישוב למדינה נערך בכ"ט באדר ב' תשפ"ד (8.4.24).



המרכז לחקר
האישה ביהדות
ע"ש פניה גוטספלד הלר

הפקולטה
למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן



רדיקליות במרחב ובזמן:

נשים יהודיות רדיקליות
במאה העשרים הארוכה

יום רביעי | י"ג בסיוון | 19 ביוני 2024
אולם וייספלד (בניין 301) באוניברסיטת בר-אילן

13:45 הפסקת צהריים

14:45 - 16:00 מושב שלישי: רדיקליות וקהילה במרחב ובזמן
יו"ר: רחל מנקין

מרים סמט, מנהיגות חינוכית בעתות שינוי: הדוגמה של פועה רקובסקי

ג'קלין לאזנוב, מסע חייה ופועלה של עדינה כהנסקי מוריה רן, "אני לא בטוח שהן מבינות כמה הן מהפכניות": תופעת הלמדנות הנשית ההלכתית

הפסקה

16:20-17:45 מושב רביעי: רדיקליות במרחב לאומי

יו"ר: לילך רוזנברג-פרידמן

ציונית פתאל-קופרוסר, חלוצות בתנועה הציונית בעיראק - כבודה של בת מלך לא רק פנימה

יעל זילברמן-פרידמן, "זה היה כנגד כל החלומות שלי": בין קונפורמיות להתנגדות בסיפורי חיים של בנות דור המדינה מהפריפריה

רונית המיין, זיכרון שנת-67 בחברון - נוסטלגיה, יחסי אבות-בנות ותודעה פוליטית בסיפוריהן של נשים ישראליות

ועדה מארגנת:

פרופ' בת-שבע מרגלית שטרן, פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, ד"ר חגית כהן, ד"ר נעמה טייטלבוים-קריא

הכניסה חופשית

לפרטים נוספים: ד"ר יצחק פס | 0544-936484
fanya.g.center@gmail.com

10:00 ברכות

פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, ראש המרכז לחקר האישה ביהדות, אוניברסיטת בר-אילן
ד"ר נוגה אפרתי, המחלקה להיסטוריה, פילוסופיה ומדעי היהדות, האוניברסיטה הפתוחה
פרופ' בת-שבע מרגלית שטרן, מכון שכטר למדעי היהדות

10:10 - 12:00 מושב ראשון: קומוניזם במרחבים גיאוגרפיים שונים

יו"ר: אורנה ששון-לוי

סילבי הרשקוביץ, "ציפינו לשחרור והאמנו שהם מייצגים חברה טובה יותר" - אנה פאוקר ומלה ינקו, פעילות קומוניסטיות

אמה זוהר, טקטיקה רגשית ורגשות מקרבים בקרב פעילות שמאל בפולין העצמאית

נוגה אפרתי, מה יכולות ללמד אותנו קומוניסטיות יהודיות שעלו מבגדאד על תנועת הנשים בעיראק?

חגית כהן, דיוקנה של מהפכנית כאישה צעירה: המקרה של סופי מלווין-גרשון

הפסקה

12:15 - 13:45 מושב שני: בין שמרנות לרדיקליות - הילכו שניהם יחדיו?

יו"ר: סילביה פוגל-ביז'אוי

נטלי ניימרק-גולדברג, חשיבה רדיקלית בארגון שמרני: איגוד הנשים היהודיות בגרמניה והמאבק הפציפיסטי בין שתי מלחמות העולם

בת-שבע מרגלית שטרן, אנטי רדיקליות כאידאל נשי: פלוגת הכותל של בית"ר - מקרה מבחן

נעמה טייטלבוים-קריא, האצ"ל: שמרנות בארגון רדיקלי מיישוב למדינה

כנס בנושא **נשים יהודיות רדיקליות במאה העשרים הארוכה**, בשיתוף עם המחלקה להיסטוריה באוניברסיטה הפתוחה ומכון שכטר למדעי היהדות, נערך בי"ג בסיוון תשפ"ד (19.6.24). הכנס משך קהל רב ועורר תהודה רבה.

גולת הכותרת של הפעילות המחקרית של המרכז, הייתה פעילות קבוצת המחקר שיזמה פרופ' יפה ברלוביץ' והובלה על ידי ועל ידי פרופ' מרגלית שילה, בנושא **קהילת הנשים הכותבות בתקופת היישוב: שיקום עיוני היסטוריוגרפי**. מטרת הקבוצה הייתה לעסוק בייצוגים שונים של הנשים הכותבות (ספרות, מתעדות, פובליציסטיות ועיתונאיות), שפעלו ויצרו בתקופת היישוב (1898-1948), אך נשכחו והודרו מדפי ההיסטוריה. זאת במגמה למלא את החסר, להוסיף פרקים חדשים לחקר הנשים הכותבות ולהביט על התחום במבט חדש, ספרותי והיסטוריוגרפי. כשלושים חוקרות נפגשו אחת לחודש, כשבכל מפגש הוצגו שניים עד שלושה נושאים שלאחריהם נערך דיון. כנס מסכם של קבוצת המחקר התקיים בכ"ח באייר תשפ"ד (5.6.24) והוצגו בו פירות המחקר שהקיפו את הנושא מזוויות שונות ומגוונות. השלב הבא של קבוצת המחקר הוא פרסום המחקרים בגיליון מיוחד של כתב העת המחקרי הבין-תחומי לחקר נשים בעולם היהודי מסכת.



המרכז לחקר האשה
ביהדות מזמין לכנס

הפקולטה
למדעי היהדות
אוניברסיטת בר-אילן

נשים כותבות בתקופת היישוב

יום רביעי | כ"ח באייר | 5.6.24 | בניין הפקולטה למדעי היהדות (410), חדר 312

12:20-14:00 מושב שני:
נשים כותבות "בין עולמות"

יו"ר: סילביה פוגל ביז'אוי

מיכל פרם כהן | זינה רבינוביץ' – בין כתיבה נשית ופמיניסטית, בין כתיבה בדיונית ותיעודית, בין ארץ ישראל לתפוצות ובין עברית ליידיש
רונית גז | היומן הספרותי-נשי מתכתב עם ספרות העולם: פנינה כספי (1916 – 1993)
רוני באר מרקס | אידה בורק – מכתבים במקום ציון
בתיה שמעוני | יונה והב עמיר – קולה ופועלה של אישה תימניה שהקדימה את זמנה

14:30-14:00 הפסקת צהרים

14:30-16:15 מושב שלישי:
מודלים של נשיות בכתיבתן של נשים

יו"ר: נאוה דקל

הודיה בונן אלק | אופני הסיום של סיפורי אהבה נשיות: דבורה בארון, שושנה שבבו ובתיה כהנא
תמר שכטר | שומה עלינו לאגור רסיסי ביטויים – המאבק לשחרור הנשים מן האלם
רותם פרץ | "מבט לי שואג ורעב": זהות נשית ביצירת מירי דור
מרגלית שילה | רבקה אלפר כמתעדת תולדות נשים ביישוב

9:30 התכנסות וכיבוד

10:00 ברכות

פרופ' שמואל רפאל, דקן הפקולטה למדעי היהדות אוניברסיטת בר אילן
פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן, ראש המרכז לחקר האשה ביהדות

10:15-12:00 מושב ראשון:
נשים כותבות במעגלי חיים

יו"ר: יפה ברלוביץ'

סמדר פלק-פרץ | זיקות מקראיות בשירים נבחרים לילדים ולמבוגרים מאת אלה אמיתן-וילנסקי
תמר קמינסקי | "לבנינו אנו שואפים – ואיננו חשים את מה אנו הורסים": זהות, הזדהות וחתרנות בכתיבה של הסופרת יהודית מנש
גליה השרוני | "יש לך עוד הרבה כחות החיים": בדידות במבט היסטורי – המקרה של חנה מייזל

12:20-12:00 הפסקה

לפרטים נוספים: ד"ר יצחק פס | 0544-936484 | fanya.g.center@gmail.com

תוכנית לשנת הלימודים תשפ"ה

מסכת, כתב עת מחקרי בין-תחומי לחקר נשים בעולם היהודי

המשך שיתוף הפעולה המוצלח בין המרכז לבין כתב העת "מסכת לחקר נשים בעולם היהודי" (שייסד חתן פרס נובל פרופ' ישראל אומן לזכר רעייתו ז"ל), שמזה מספר שנים יוצא לאור במסגרת הפקולטה למדעי היהדות באוניברסיטת בר-אילן. השנה יצא לאור כרך י"ח של מסכת ובו מאמרים מגוונים ומרתקים העוסקים כולם בחקר האישה ביהדות והחברה היהודית.

מינקת רבקה

פרויקט הדגל של המרכז בשנים האחרונות הוא הפקתו של הספר "מינקת רבקה" בעברית והוצאתו לאור. מדובר בספר הראשון שנכתב בידי אישה יהודייה, רבקה בת מאיר טיקטינר, במאה ה-16 וחשיבותו רבה. את הספר תרגמה וההדירה ד"ר ימימה חובב, והוא עתיד לראות אור בקרוב בהוצאת כרמל.

הפקת אתר אינטרנט חדש ומתקדם למרכז שייתן ביטוי לפעולותיו המגוונות ובד בבד ישמש מרכז ידע לחקר האישה ביהדות שיכיל תכנים רבים ומגוונים.

בשנת הלימודים הבאה יבסס המרכז את פעילותו המחקרית וירחיב אותה. לצד העשייה השוטפת, תיפתח תוכנית חדשה לחוקרות בתר-דוקטורט בתחום חקר האישה ביהדות. בתוכנית שהיא בבחינת פיילוט ייקחו חלק ארבע חוקרות צעירות ממוסדות אקדמיים שונים, שנבחרו בקפידה לאחר פרסום קול קורא, ויבצעו את מחקרן החדש בתמיכת המרכז וישתתפו בפעילותו השוטפת.

בנוסף יפתח המרכז קבוצת מחקר חדשה שתעסוק בסוגיות של הורות בראי התקופה: הורות בחברה היהודית בעת החדשה במבט היסטורי, בדגש על האישה במשפחה. ההשתתפות בקבוצת המחקר מוגבלת. קול קורא התפרסם בעניין, ובסתייבחרו המשתתפות/ים על פי הרלבנטיות של נושא המחקר והמציאות האקדמית.

סדרות וכנסים מתוכננים:

1. סדרת הרצאות בשיתוף ערוץ מת"ג בנושא: נשים מהגרות ועקורות.
2. סדרת הרצאות בנושא: ביטויים נשיים מגוונים בהתמודדות עם מציאות מורכבת.
3. ערב השקה לספר: מנקת רבקה בתרגומה של ד"ר ימימה חובב, שהפקתו בתמיכת המרכז.
4. כנס בנושא: המלחמה והחסד – נשים וביטחון: עבר, הווה, ומבט לעתיד.
5. אירוח הכנס השנתי של פורום חוקרי תקופת המנדט וארגון מושב מחקרי בדגש על נשים ומגדר.
6. תמיכה במושב שיעסוק בלימוד תורה לנשים במסגרת כנס שיעסוק בדמותו של הרב אהרן ליכטנשטיין זצ"ל.
7. כנס סיום לקבוצת המחקר: הורות בראי התקופה: האישה במשפחה.
8. פעילות מחקרית בשיתוף ארגון "קולך" במלאת לו חצי יובל.

צוות המרכז



רכז אקדמי ומנהלי
ד"ר איציק פס



חברת הוועד המנהל
ד"ר מור פרסיאדו



חברת הוועד המנהל
פרופ' רויטל רפאל ויוונטה



חברת הוועד המנהל
פרופ' יעל שמש



חברת הוועד המנהל
פרופ' זהר לבנת



ראש המרכז
פרופ' לילך רוזנברג-פרידמן